

Innst. S. nr. 8

(2008–2009)

Innstilling til Stortinget fra utenrikskomiteen

St.meld. nr. 36 (2007–2008)

Innstilling fra utenrikskomiteen om nordisk samarbeid

Til Stortinget

SAMMENDRAG

Stortingsmeldingen om nordisk samarbeid fremlegges av Regjeringens samarbeidsminister. Meldingen orienterer i kapittel 2 om aktuelle saker i det nordiske samarbeidet, hvor globalisering og grensehinder er trukket frem. Kapittel 3 ser på samarbeidet med Nordens naboer. Kapittel 4 er viet samarbeidet innenfor faglige områder. Kapittel 5 orienterer om annet nordisk regjeringssamarbeid, bl.a. utenriks- og forsvarspolitisk samarbeid.

Regjeringen fremholder at den prioriterer det nordiske samarbeidet. Norden, nabo- og nordområdene danner et naturlig utgangspunkt for hovedprioriteringer i norsk utenrikspolitikk. I Soria Moria-erklæringen heter det at Regjeringen legger særlig vekt på dialog med de nordiske landene og ønsker å utvikle potensialet i samarbeidet, også sett i forhold til europeiske spørsmål. Norden som region, med sitt kultur- og språkfelleskap, har gode forutsetninger for å forene krefter i møte med fremtidens utfordringer.

Det fremgår av meldingen at det nordiske samarbeidet er gjenstand for en ny dynamikk med stor bredde og nye initiativer. Statsministrenes erklæring fra 2007 ga med sitt globaliseringsinitiativ retning til et fordypet samarbeid om utfordringer landene står overfor.

Globaliseringsinitiativet

De nordiske statsministrene la de overordnede føringene for en fornyet, fellesnordisk innsats for å møte globaliseringen på sitt sommermøte i Punkaharju i juni 2007. De politiske satsingene fremmer forskning, innovasjon, klima, energi og miljø. 14 konkrete forslag er til bearbeiding i de respektive fagkomiteer eller arbeidsgrupper. I løpet av høsten 2008 vil det bli tatt beslutninger vedrørende implementering og oppfølging. Globaliseringsaktivitetene skal i hovedsak finansieres innenfor den gjeldende budsjettammen i Nordisk Ministerråd, men forventes å utløse tilleggsmidler fra andre kilder. Det foreslåtte toppforskningsprogrammet skal ha fokus på klima, energi og miljø med helse og velferd som neste steg. I tillegg til nordiske og nasjonale midler vil dette programmet måtte finansieres gjennom synergikoblinger til næringsliv, EU-programmer og andre kilder. Et Globaliseringsforum samlet de nordiske statsministre, næringsliv og forskningsmiljøer 8.–9. april 2008. Målsettingen med forumet var å stimulere til bred diskusjon om nordisk tilnærming til globaliserings utfordringer og muligheter. Det neste Globaliseringsforum vil finne sted på Island i slutten av februar 2009.

Grensehindringer

Innenfor rammen av Nordisk Ministerråd har det vært gjennomført en lang rekke initiativer de senere år for å sikre at nordiske innbyggere kan bevege seg mest mulig fritt og ubesværet mellom landene. Arbeidet ledes nå av et Grensehinderforum under ledelse av den finske ambassadøren Ole Norrback. Han rapporterer sammen med Nordisk Ministerråds generalsekretær til de nordiske statsministrene. Tidligere stortingsrepresentant, fiskeri- og samarbeidsminister, riksrevisor Bjarne Mørk Eidem er norsk repre-

sentant i Grensehinderforum. Dette forumet skal også trekke på erfaringer fra det bilaterale grensehinderarbeidet. Det er derfor etablert en norsk-svensk arbeidsgruppe under ledelse av de to lands representanter i forumet. Målsettingen er å hente frem eksempler på bilaterale hindre og bidra med konkrete løsningsforslag. Arbeidsgruppen hadde sitt første møte i juni 2008. De nordiske finansministrene hadde høsten 2007 en erfaringsutveksling omkring pendlingen i de nordiske arbeidsmarkedene, og konstaterte at det fortsatt er gjenværende grensehindre som svekker mobiliteten på arbeidsmarkedet.

Når det gjelder retten til uførepensjon, har det vært foreslått å la vurderingen av uføregrad i ett land gjelde også i et annet nordisk land, men Regjeringen sier i meldingen at det neppe kan anses realistisk å få til en sammenfallende uførevurdering i landene eller at landene i det minste skal godta hverandres vurderinger på dette punktet. Det er derfor lagt vekt på å utvikle en samarbeidsmodell for å styrke den administrative samhandlingen og få en mer samkjørt, rask og effektiv behandling av disse sakene innen Norden. Videre er det opprettet en nordisk internettbasert portal om trygdeytelser i Norden (www.nordsoc.org).

Grensetjenesten – Morokulien er et grense- og myndighetsoverskridende samarbeid for å lette økonomisk aktivitet og vekst på begge sider av den svensk-norske grensen. Virksomheten blir fra norsk side finansiert over de tre mest relevante departementene Arbeids- og inkluderings-, Kommunal- og regional- og Nærings- og handelsdepartementet. Det er også bidrag fra lokale og regionale myndigheter og aktører.

Organisering av det nordiske samarbeidet

Statsministrene har det overordnede ansvar for det nordiske regjeringssamarbeidet. Siden forrige stortingsmelding om nordisk samarbeid har det vært tre møter mellom statsministrene. De har gjentatt sitt engasjement for en samlet, nordisk innsats i møte med en globalisert verden. Når det gjelder avvikling av grensehindringer mellom de nordiske landene, har statsministrene besluttet at det årlig skal legges frem en oversikt over aktuelle grensehindringer og løsningsalternativer på statsministrenes møte ved sesjonen.

Samarbeidsministrene møtes fem ganger årlig, i 2008 under det svenske formannskapet. Fornyings- og administrasjonsminister Heidi Grande Røys har vært nordisk samarbeidsminister siden oktober 2005. Samarbeidsministrene koordinerer det nordiske regjeringssamarbeidet. Et viktig ansvarsområde er ministerrådsbudsjettet og økonomistyring.

Som et resultat av statsministrenes globaliseringssatsning ble det for 2008 avsatt 60 mill. danske kroner i en globaliseringspott. I budsjettforslaget for

2009 foreslår man å opprettholde budsjettet på samme nivå som i 2007 og 2008, i underkant av 860 mill. danske kroner. Forslaget om at globaliseringsinitiativene videreføres i 2009 med 60 mill. danske kroner, innebærer reduksjoner innenfor alle sektorområder i budsjettet på 2–10 pst.

Samarbeidsministrene vedtok på sitt møte på Åland i september 2007 å styrke de selvstyrte områdenes deltakelse i det nordiske samarbeidet innenfor rammen av Helsingfors-avtalen. Det innebærer at de selvstyrte områdene på visse områder vil likestilles med de nordiske landene når det gjelder arbeidet i Nordisk Ministerråd.

Samarbeidet med Nordens naboer

Nordisk Ministerråds nabolandssamarbeid omfatter samarbeid med Nordvest-Russland, Estland, Latvia og Litauen og med andre regionale råd, Barentsrådet, Østersjørådet og Arktisk råd. Samarbeidet omfatter også innsatser overfor Hviterussland.

Nordisk Ministerråd har et eget Russlandsprogram med fokus på nettverksbygging og kunnskapsoverføring. Det retter seg mot organisasjoner og myndigheter i Norden og Russland. Ministerrådets russlandssamarbeid er knyttet tett opp til EUs politikk og understøtter Den nordlige dimensjon hvor Ministerrådet er deltaker. Fra norsk side legges det stor vekt på å styrke Nordisk Ministerråds dialog og samarbeid med Nordvest-Russland.

Nordisk Ministerråd samarbeider med EU om demokratistøtte for Hviterussland gjennom støtte til eksiluniversitetet European Humanities University (EHU) i Vilnius. Hittil har EHU vært støttet fra Nordisk Ministerråd, Europakommisjonen og bilateralt fra enkelte nordiske land, bl.a. Norge, og administrert av Ministerrådets kontor i Vilnius.

De baltiske land og Polen er trukket direkte med i det nordiske samarbeidet på arbeidslivsområdet gjennom deltakelse i en såkalt EU-informasjonsgruppe under embetskomiteen for arbeidsliv.

Nordatlantsamarbeidet (NORA) vil i 2009 fortsatt sette søkelyset på klimaendringenes betydning for samarbeidslandenes havbaserte økonomi og næringsliv og slik bidra til den pågående klimadebatten. Utviklingen av nabolandssamarbeidet med NORA-landenes naboregioner i vest (Canada og Skottland) vil være blant de prioriterte innsatsområdene i 2009.

I mai ble det avholdt et nordisk-baltisk kulturministermøte, der hovedtemaet var etablering av et nordisk-baltisk mobilitets- og residensprogram fra 2009. I mobilitets- og utvekslingsprogrammet Nordplus (utdanning) for perioden 2008–2011 deltar nå Estland, Latvia og Litauen på lik linje med de nordiske land.

I samspill med landene og andre regionale råd spiller Nordisk Ministerråd en aktiv rolle i helse- og sosialsamarbeidet i Nordens nærrområder. Nordisk Ministerråd har særlig innrettet sine innsatser mot menneskehandel og for utsatte barn og unge. En annen viktig samarbeidsstruktur er Barentsrådets arbeidsgruppe for helse og sosiale saker. Ved siden av koordinering av bilaterale innsatser gjennomfører arbeidsgruppen et program mot hiv/aids, og utvikler en satsing mot utsatte barn og unge.

Den nordlige dimensjon

Den nordlige dimensjon er en møteplass i utvikling. Den kan styrke de integrasjonsprosessene som pågår mellom Russland og Europa. EU, Russland, Island og Norge er likeverdige partnere, og Nordisk Ministerråd og de andre regionale råd og internasjonale finansieringsinstitusjoner (IFI) er deltakere.

De mest vellykkede og største prosjektene er gjennomført i regi av miljøpartnerskapet (NDEP). Det er konkret drøftet å opprette et nytt partnerskap for transport og logistikk. Det har også kommet forslag om et partnerskap for kultur.

Østersjørådet

Danmark har formannskapet 2008–2009 og er sterkt engasjert i å gjennomføre reformen av Østersjørådet som ble vedtatt i juni 2008, med følgende prioriteringer: miljø, energi, utdanning, økonomisk utvikling og samarbeid, samt sivil sikkerhet for borgerne i regionen. Østersjørådet vil i økende grad bli utviklet til en mer prosjektbasert organisasjon. Norge har sluttet opp om reformprosessen og har blant annet pekt på hvor viktig det er å trekke med de mange aktører som arbeider for utvikling av regionen, som det lokale og fylkeskommunale nivået og parlamentarikersiden. Norge har også hilst velkommen EUs beslutning om å utarbeide en egen Østersjørådetstrategi. En EU-strategi vil imidlertid ikke omfatte Russland, Norge og Island, som alle er medlemmer av Østersjørådet. Fra norsk side er det derfor lagt vekt på at de tre land, samt Østersjørådet som organisasjon, blir trukket med i arbeidet med strategien. Den nordlige dimensjon er en passende ramme for informasjon om fremgangen i arbeidet med strategien og for eventuelle konkrete innspill i prosessen.

Barentsrådet

Medlemmer i Barentsrådet er Danmark, Finland, Island, Norge, Russland, Sverige og Europakommisjonen. Ni land har observatørstatus. Tretten fylker eller tilsvarende regionale enheter utgjør Regionrådet sammen med representanter for de tre urfolkene i regionen, samer, nenetser og vepser. Lokale og regionale aktører spiller i dette samarbeidet en viktig

utenrikspolitisk rolle. For Norge er tilhøvet til Russland en viktig utenrikspolitisk side ved Barentssamarbeidet.

Fra januar i år har et internasjonalt Barentssekretariat vært i drift i Kirkenes. Det skal støtte arbeidet på alle nivåer. I regi av Barentsrådet er det etablert en komité som behandler grenseoverskridende redningsfaglige spørsmål i Barentsregionen. Det er blitt utarbeidet en redningsavtale for Barentsregionen. Avtalen forventes undertegnet i løpet av 2008. Øvelse Barents Rescue 2009 vil avholdes i Murmansk høsten 2009.

Arktisk råd

Arktisk råd er det eneste regionale samarbeidsorganet som omfatter alle de åtte arktiske landene; de fem nordiske, USA, Canada og Russland. Rådet har i tillegg "permanente deltakere" som representerer urfolkene i den arktiske regionen. Arktisk råd er et forum der de nordiske landene møter sine store naboer i øst og vest, og der de kan trekke disse med for å løse felles problemer. Politikken til både Russland og USA i de nordlige områdene er svært viktig for Norge. Det er i norsk interesse å utdype og videreutvikle samarbeidet i Arktisk råd som et organ for sirkumpolart samarbeid.

Norge har nå formannskapet i Arktisk råd. Formannskapsprogrammet er laget i samråd med Danmark og Sverige, som er de to neste formennene etter Norge. Formannskapet i Arktisk råd vil være et viktig virkemiddel for å dele erfaringene fra norsk ressursforvaltning i nord. Norge leder et samarbeidsprosjekt for å samle erfaringene til medlemslanda i økosystembasert ressursforvaltning innenfor det arktiske område. På ministermøtet i Arktisk råd i Salekhard i oktober 2006 var man enig om å fortsette arbeidet med innhenting av kunnskap om klimaendringene. Norge har derfor satt i gang et prosjekt for vurdering av status og konsekvenser av klimaendringene i de isfylte områdene i nord.

En viktig del av det norsk-dansk-svenske samarbeidet i Arktisk råd er etableringen av et felles sekretariat i Tromsø frem til 2013. Sekretariatet har tre internasjonalt ansatte og er operativt fra høsten 2007.

Nordisk samarbeid om europeiske spørsmål

Det nordiske samarbeidet gir en viktig ramme for å koordinere nordisk europapolitikk, og europaspørsmål inngår derfor som en fast del av dagsordenene for nordiske og nordisk-baltiske ministermøter. Norge deltar også jevnlig på nordiske eller nordisk-baltiske formøter før EUs rådsmøter. Dette gjelder særlig rådsmøter om miljø, energi og samferdsel. Sett fra norsk side er det særlig viktig å sørge for at europapolitiske saker med relevans for Norge blir diskutert i nordisk krets på et tidlig tidspunkt. Det er derfor

viktig at norske myndigheter på alle nivåer fortsetter arbeidet med å utvide og utdype kontaktnettverket i nordiske EU-kretser. For Norge er det viktig at vi opprettholder de nordiske modellene på områder der EU etablerer og videreutvikler tilsvarende samarbeid. Ved å sikre at det nordiske samarbeidet er vel fungerende og attraktivt, kan vi bidra til at de nordiske EU-medlemslandene viderefører dette, selv når lignende samarbeid forsterkes på EU-nivå. Når andre nordiske land har formannskapet i EU blir det nære nordiske samarbeidet ekstra viktig for Norge. Inngangsporten til sentrale EU-prosesser blir ofte enklere med et nordisk naboland ved EU-roret.

Kultursamarbeidet

De nordiske kulturministrene har igangsatt et arbeid for å fremme kultur som selvstendig profileeringsområde i det nordiske globaliseringsprosjektet. De nordiske språkene utsettes for stadig økende utfordringer i en globalisert verden og taper gradvis terreng i forhold til engelsk. I stortingsmeldingen om ny språkpolitikk nevnes en rekke mulige tiltak for å styrke den nordiske språkforståelsen, bl.a. formidlingsprogrammer i folkebibliotekene om nabolandslitteratur for barn og voksne; styrke formidling av nordiske film- og tv-produksjoner i Norden og flere nordiske samproduksjoner for film og fjernsyn; utvikling og formidling av dataspill på andre nordiske språk og utvidet nordisk samarbeid om språkressurser.

Hovedfokus på kulturområdet i Nordisk Ministerråd har vært konsolidering av den nye strukturen for kultursamarbeidet som vil styrke kulturaktørene, og det legges opp til bred involvering fra alle aktører i det nordiske kultursamarbeidet. Nordisk kulturfond støtter et bredt felt av kulturprosjekter initiert og utført av både profesjonelle og amatører. Ved siden av bidragsvirksomheten har fondet som satsing "Årets nordiske utstilling", der fondet annethvert år bevilger et tilskudd til et større utstillingsprosjekt. Fondets styre har utpekt utstillingen "Impact – Art in the Age of Climate Change" til årets nordiske utstilling 2009–2010. Åpning av utstillingen vil finne sted under FNs globale klimatoppmøte i København i 2009.

Utdanning og forskning

Nordisk samarbeid om utdanning skjer i stor grad innenfor rammen av Nordisk Ministerråds mobilitets- og nettverksprogram Nordplus' rammeprogram. Det nye programmet, utvidet til å omfatte de tre baltske land som fullverdige, betalende deltakere, startet opp i 2008. Innenfor høyere utdanning er det nye Nordisk Master-programmet et viktig element. Masterprogrammer ble utlyst i 2007 og dekker så ulike områder som eldeforskning, computerteknologi,

religionenes røtter i Europa, energiforskning, plantesykdommer samt havmiljø og klimaendringer.

En komparativ studie av nordisk lærerutdanning igangsettes i 2008. En forstudie om leseferdighetene hos voksne ble lagt frem i 2007 som grunnlag for en hovedstudie, som starter i 2008.

Norge støtter aktivt opp om den sterke vektleggingen av forskning og innovasjon i det nordiske samarbeidet, bl.a. ved etableringen av NordForsk og Nordisk Innovasjonssenter (NICE) som de sentrale samarbeidsinstitusjonene på nordisk nivå. De nasjonale forskningsrådene er de sentrale aktørene i NordForsk. Det nordiske samarbeidet bygger på nasjonale prioriteringer på områder hvor nordisk samarbeid utgjør en merverdi. Det er etablert 16 sentre for fremragende forskning (Nordic Centres of Excellence, NCoE) innenfor områdene helse, velferd, global change, molekylær medisin og humaniora/samfunnsfag.

Statsministrene anbefalte på sitt møte i Punkaharju i 2007 å etablere et nordisk toppforskningsprogram innen klima, energi og miljø. En arbeidsgruppe har fremmet forslag om et tettere forskningssamarbeid om polarforskning i Arktis. Regjeringen støtter opp om disse initiativene. Samlet gir de sterke føringer på det nordiske samarbeidet i årene som kommer, og vil kreve samordning mellom de ulike områdene i Nordisk Ministerråd.

Miljø

En egen nordisk arbeidsgruppe er opprettet for å bistå i forberedelsene av klimakonferansen i København (COP 15) i slutten av 2009. Konkret vil denne arbeidsgruppen gjennomføre en rekke utredninger og prosjekter, samt avholde møter og konferanser for å bidra til en best mulig forberedelse av klimakonferansen. Da viktige premisser for forhandlingene på klimakonferansen i København vil bli lagt på årets klimakonferanse (COP 14) i Polen i desember, har de nordiske land også innledet et samarbeid med Polen på dette området.

Under det svenske formannskapet i 2008 har fokus vært på implementeringen av kjemikalierereguleringen REACH som nå er på plass, og at Norden fortsatt skal være en drivkraft i arbeidet med å få på plass et globalt samarbeid om kvikksølv og andre tungmetaller. Sverige har også gitt prioritet til arbeidet med havforurensning hvor fokus særlig er satt på situasjonen i Østersjøen.

Nærings-, energi- og regionalpolitikk

Det er utarbeidet et utkast til et nytt regionalpolitisk samarbeidsprogram for perioden 2009–2012. Hovedbudskapet i programmet er at det fortsatt vil bli lagt vekt på å se det nordiske samarbeidet i sam-

menheng med det omfattende europeiske samarbeidet på regionalsektoren.

I forhold til de rammer for energipolitikken som utvikles gjennom EU/EØS, er det behov for et nordisk samarbeid i alle faser av utforming av politikk og regelverk. I 2007 og 2008 har det vært et samarbeid om forslaget til energimarkedspakke samt forslaget til energi- og klimapakke.

En prioritering av det nordiske elektrisitetssamarbeidet anses som spesielt viktig, og samarbeidet på kraftområdet har resultert i en styrket forsynings sikkerhet og en bedre utnyttelse av de samlede nordiske kraftressursene, samt økte investeringer i overføringsforbindelser mellom landene og økt transparenens i markedet.

Det er etablert et velfungerende nordisk samarbeid om energiforskning. Nordisk Energiforskning (NEF) er en institusjon under Nordisk Ministerråd lokalisert i Oslo. Nordisk Energiforskning samfinansieres av de nordiske landene med ca. 29 mill. kroner årlig.

Fiskeri og fangst

Arbeidet med oppfølging av Svolvær-erklæringen fra 2006 om bekjempelse av UUU-fisken (ulovlig, urapportert og uregulert fiske) har stor oppmerksomhet. Norge har, med støtte fra Nordisk Ministerråd, finansiert en uavhengig, faglig utredning som grunnlag for kommende FAO-forhandlinger om en global avtale om havnestatskontroll for landing av fisk. Gjennom nordisk samarbeid har en bidratt til utvikling av et fagmiljø og en faglig debatt som på sikt vil kunne bli et konkurransefortrinn for nordisk fiskerinæring.

Klimaspørsmål er nå en viktig sak i fiskerisammenheng, og det er etablert nordiske forskningsprosjekter på området som vil kunne bidra til å sette marine problemstillinger på dagsorden på klimatoppmøtet i København i 2009.

Som oppfølging av erklæringen om sel i Østersjøen som de nordiske og de baltiske ministre vedtok i november 2006, har man avholdt konferanser og fremmet en dialog om forvaltning av sel og utvikling av et marked for selprodukter. For norsk selfangst er det nyttig at flere land engasjerer seg aktivt i arbeidet med å forsvare bærekraftig bruk av tilgjengelige marine ressurser.

Jord- og skogbruk

Nordisk Genressurscenter (NordGen) ble etablert 1. januar 2008. Det nordiske genressursamarbeidet, som tidligere omfattet virksomhet i Nordisk Genbank for planter, Nordisk Genbank Husdyr og i Nordiske skogbruks frø- og planteråd, er nå samordnet i NordGen.

Det nye sikkerhetslageret på Svalbard for frø (Svalbard Global Seed Vault) ble åpnet 28. februar 2008 under bred deltakelse fra verdenspressen og faginstitusjoner. Frøhvelvet er allerede en stor suksess. Frøhvelvet er utformet for å oppbevare duplikatorer av frøsamlinger i genbanker slik at tilsvarende frø kan hentes frem i tilfelle katastrofer, ulykker etc. som fører til tap av de ordinære samlinger. Svalbard Global Seed Vault er et sentralt og betydningsfullt bidrag til sikring av biologisk mangfold i landbruket, spesielt for utviklingsland, og imøteses med stor interesse i FAO. NordGen har ansvaret for daglig drift og administrasjon.

Det treårige programmet for Ny Nordisk Mat 2007–2009 er blitt populært i de nordiske landene. Det gir nye muligheter for utvikling av lokal og regional mat, matkultur, regional utvikling og verdiskaping samt profilering av nordisk mat og matkultur både nasjonalt og internasjonalt. Det bidrar til å profilere nordisk mat og matkultur på den internasjonale arenaen. Det er etablert med en egen nordisk styringsgruppe med norsk ledelse.

Økonomi- og finanspolitikk

For å motvirke skatteflukt vedtok de nordiske finansministrene i 2006 å samarbeide om å inngå avtaler med skatteparadis om informasjonsutveksling. I oktober 2007 ble den første avtalen undertegnet med Isle of Man. Avtalen ble godkjent av Stortinget 29. april 2008 og vil tre i kraft med det første. Det er ventet at det vil bli undertegnet avtaler med Jersey og Guernsey i forbindelse med finansministermøtet i oktober i 2008.

Sosial og helse

Som et ledd i moderniseringen av Nordisk Ministerråd, besluttet de nordiske sosial- og helseministrene i juni 2008 å etablere en ny institusjon på det sosiale området med styre i Stockholm, hvor Nordisk samarbeidsorgan for handikapspørsmål, Nordisk utviklingssenter for hjelpemidler og Nordisk utdanningssenter for utvikling av sosial service inngår. Nordisk senter for alkohol- og narkotikaforskning og Nordisk utdanningssenter for døvblinde omdannes til datterinstitusjoner under den nye institusjonen. Nordisk høgskole for folkehelsevitenskap i Göteborg består som institusjon på helseområdet.

En arbeidsgruppe om regulering av internordiske trygdespørsmål ble opprettet i april 2008 og skal se på nødvendige endringer i forbindelse med en ny EF-forordning som etter planen kommer i 2010. Europarådet og Nordisk Ministerråd har startet et samarbeid der målet er å bedre situasjonen for personer med nedsatt funksjonsevne i nordområdene.

For å styrke samarbeidet mellom de nordiske landene ved kriser og katastrofer i utlandet har en

arbeidsgruppe anbefalt et formalisert samarbeid innenfor områdene koordinering av forebyggende tiltak, varslingsrutiner, gjennomføring av redningsarbeidet, etikk, rapportering, evaluering, kommunikasjon og informasjonsutveksling, samt internasjonalt samarbeid.

De nordiske sosial- og helseministrene ble i januar 2008 enige om et tettere samarbeid om spørsmål som berører den nasjonale beredskapen mot spredning av pandemisk influensa. Felles nordisk produksjon av influensavaksine er på det nåværende tidspunkt ikke aktuelt, fordi det i dagens situasjon er knyttet for stor usikkerhet til de teknologiske forutsetningene for egen vaksineproduksjon.

Ernæring og mattrygghet

Ministerrådet har vedtatt en erklæring om markedsføring av og tilgang til mat for barn og ungdommer. Formålet er å utarbeide felles, frivillige etiske regler for å avgrense markedsføringen av usunne næringsmidler til barn og unge.

Det felles nordiske, veterinære beredskapssamarbeidet har hatt høy prioritet siden strategiplanen ble vedtatt i 2006. Målsettingen er å styrke forberedelsene de nordiske og baltiske landene gjør på dyrehelseområdet, medregnet felles nedkjempingsstrategier, felles opplæring og felles bruk av ressurser og utstyr. Prinsippene for en avtale som skal sikre felles rammebetingelser ved rekvirering av personell fra de andre nordiske og baltiske landene under kriser på dyrehelseområdet, er utviklet, og en felles nordisk-baltisk beredskapsøvelse på Bluetongue ble holdt i mai 2008.

Justissektoren

Det nordiske politisamarbeidet er et velfungerende og ubyråkratisk samarbeid, og karakteriseres ved at lokal politimyndighet i utstrakt omfang kan forholde seg direkte til lokal politimyndighet i et annet nordisk land. Politi og Toll i Norden (PTN) er et samarbeid med utstasjonering av sambandsmenn på ulike steder i verden. På anmodning bistår sambandsmennene både vertslandet og de nordiske landenes myndigheter til å forebygge og bekjempe kriminalitet. Som et viktig virkemiddel for utvikling av samarbeidet er det etablert faste årlige møter mellom de nordiske lands rikspolisjefer.

De nordiske riksadvokater har etablert et nettverk for samarbeid og utvikling innenfor påtalesamarbeid. Regionaliseringen av samarbeidet til å omfatte øvrige østersjøland har bidratt til at løsninger for bekjempelse av kriminalitet i et videre perspektiv.

Det rettslige samarbeidet mellom de nordiske landene fungerer godt, med en enklere og mer uformell samarbeidsform enn det vi har med andre land.

Også når det gjelder utlevering av lovbrytere er det et tett samarbeid mellom de nordiske landene.

Det nordiske redningstjenestesamarbeidet NORDRED bygger på en rammeavtale mellom Danmark, Finland, Sverige, Island og Norge om samarbeid over territorialgrensene for å hindre eller begrense skader på mennesker, eiendom eller miljø ved ulykkeshendelser.

Det er viktig at havområdene mellom Norge og Island blir dekket av tilstrekkelig kapasitet som trygger aktivitetene i dette ressursrike området, samt at de norske interessene i nordområdene blir ivaretatt. Norge har derfor inngått en samarbeidsavtale med Island for å finne ut om det vil være gunstig å gjøre en felles anskaffelse av nye redningshelikoptre.

Frivillig sektor

Samarbeid med den frivillige sektoren er viktig i nordisk sammenheng. Det gjelder særlig Foreningen Norden som skaper møteplasser og styrker den folkelige forankringen av det nordiske samarbeidet. Foreningen Norden administrerer bl.a. Norden i Fokus, Hallo Norden og Nordjobb. Regjeringen vil ta initiativ på nordisk nivå for å se på mulighetene for å øke oppmerksomheten om frivillig sektors betydning, utvikling og utfordringer.

Det utenrikspolitiske samarbeid

Norge, Finland og Sverige utdyper nå samarbeidet om spørsmål som berører våre felles utfordringer i nordområdene, både med hensyn til nye utfordringer som klima, energi og miljø, og med hensyn til vårt naboskap med Russland. Videre styrkes samarbeid med Danmark og Island om spørsmål som berører det nordlige Atlanterhav og Arktis. Det særlige sikkerhetspolitiske samarbeidet med Island videreutvikles, og dette ses i sammenheng med Regjeringens ambisjon om å styrke NATOs og de allierte lands oppmerksomhet om de særlige utfordringer vi står overfor i nordområdene.

De nordiske utenriksministrene har igangsatt en uavhengig studie som skal se på hvordan det nordiske utenriks- og sikkerhetspolitiske samarbeidet kan utvikles og fordypes de neste 10–15 årene. Tidligere utenriks- og forsvarsminister Thorvald Stoltenberg er anmodet om å ta ansvar for utarbeidelsen av studien, som etter planen skal foreligge innen årets utgang.

Nordisk sikkerhetspolitisk dialog og samarbeid er betydelig styrket de siste årene. Tidligere sikkerhetspolitiske skillelinjer i Norden er endret til et samarbeidsrom av muligheter. Det er Regjeringens ambisjon å utvikle dette samarbeidet i dybden og bredden i årene som kommer.

De nordiske landene deler et sterkt humanitært og fredsskapende engasjement og et ønske om å med-

virke til internasjonale fredsoperasjoner. Regjeringen legger vekt på at de fem landene skal kunne tale med én stemme når den videre utviklingen av det internasjonale samfunnets engasjement i Afghanistan vurderes.

Regjeringen er opptatt av fortsatt deltakelse innenfor EUs forsvars- og sikkerhetspolitiske samarbeid.

Det nordiske samarbeidet ved utenriksstasjonene har flere former. Ved flere nordiske utenriksstasjoner er det, eller har vært, innplassert utsendte tjenestemenn fra andre nordiske land. De norske ambassadene samarbeider lokalt med de andre nordiske ambassadene om krise- og beredskapsplanlegging og om kriseøvelser. På norsk side blir det lagt stor vekt på det nordiske samarbeidet på dette feltet, og samarbeidet vil bli videreført på flere nivå.

Forsvar

For Norge er det nordiske samarbeidet en viktig arena som medvirker til å realisere en rekke forsvarspolitiske ambisjoner og samordne en rekke sikkerhets- og forsvarspolitiske saker av felles interesse. Den nordiske samarbeidsrammen gir gjensidig nytteverdi ved at den for land som Norge og Island gir tilknytningspunkter til EU-samarbeidet, mens den for land som Sverige og Finland gir innsyn og medvirkning i NATO. Et Norden som samarbeider tettere i forsvars- og sikkerhetspolitikken, vil gjøre oss i stand til å gi enda større bidrag til fredsskapende og stabiliserende operasjoner. De nordiske landene arbeider også for felles innsats til støtte for kapasitetsbygging i Afrika.

Sikkerhetssektorreform er et stadig viktigere virkemiddel for å legge til rette for en demokratisk utvikling og etablere varig fred i tidligere konfliktområder. I dag har de nordiske land fem felles prosjekter på Vest-Balkan i henholdsvis Makedonia, Serbia, Albania, Bosnia og Montenegro. I tillegg har de nordiske og baltiske land hatt et samarbeidsprosjekt i Ukraina siden 2006. Tiltakene omfatter blant annet omskolering av overflødig militært personell og hjelp til å utøve demokratisk kontroll over militære styrker.

Den norske og svenske forsvarssjefen har fremlagt en mulighetsstudie for et forsterket norsk-svensk forsvarssamarbeid. Målsettingen er å sette landene i bedre stand til å opprettholde bredde og kvalitet i forsvarsstrukturen, og som kan bidra til at en større del av strukturen er tilgjengelig for operativ bruk. Finland har også sluttet seg til dette samarbeidet gjennom bi- og trilaterale mulighetsstudier.

Utviklingssamarbeid

Det nordiske utviklingsfondet (Nordic Development Fund, NDF) er en samnordisk bistandsorgani-

sjon som blir finansiert over bistandsbudsjettet til de nordiske landene. I 2005, etter mislykkede påfyllingsforhandlinger, konkluderte de nordiske utviklingsministrene med at det var enighet om å avvikle aktivitetene til NDF. Dersom Nordisk Ministerråd skulle fatte et formelt vedtak om nedleggelse, vil det være nødvendig å fatte en beslutning om hva som skal skje med ressursene som genereres ved tilbakebetaling av lån over en periode på 35 år etter nedleggelse. Styret har fått utarbeidet en rapport med tre ulike alternative løsninger for hvordan midlene best kan kanaliseres til klimatilpasningstiltak i u-land, enten gjennom et nordisk fond i Verdensbanken, gjennom NIB/NEFCO eller en mellomløsning der NDF består med et revidert mandat som reflekterer et nytt fokus på klimatilpassing. Fra norsk side legges det avgjørende vekt på at det velges en løsning som sikrer mest mulig effektiv og fattigdomsorientert utviklingsbistand for anvendelse av NDFs kapital, samtidig som etablerte nordiske institusjoner vil være å foretrekke.

Samer og nasjonale minoriteter

Regjeringene i Finland, Sverige og Norge er enige om å videreføre arbeidet med utkastet til en nordisk samekonvensjon. Sameministrene og samedingspresidentene tar sikte på at landene til høsten 2008 har avklart et eventuelt forhandlingsopplegg for en nordisk samekonvensjon. Sametingene i Finland, Norge og Sverige har organisert sitt arbeid gjennom Samisk parlamentarisk råd i saker hvor det er naturlig å framstå med en samordnet politikk for å ivareta det samiske folkets felles interesser i de nordiske land. Russiske samer er observatører i rådets møter. Regjeringen anser Samisk parlamentarisk råd som et viktig organ for det nordiske samarbeidet og et organ som har betydning i internasjonale sammenhenger for et styrket samarbeid urfolk imellom, og mellom urfolk og andre aktører.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, lederen Olav Akselsen, Vidar Bjørnstad, Marit Nybakk, Hill-Marta Solberg og Anette Trettebergstuen, fra Fremskrittspartiet, Morten Høglund, Siv Jensen og Øyvind Vaksdal, fra Høyre, Siri A. Meling og Erna Solberg, fra Sosialistisk Venstreparti, Ågot Valle, fra Kristelig Folkeparti, Dagfinn Høybråten, fra Senterpartiet, Kari Mette Prestrud, og fra Venstre, Anne Margrethe Larsen, viser til at Nordisk Råd er et samarbeidsorgan for de nordiske landenes parlamenter og, for Nordisk Ministerråds vedkom-

mende, regjeringer, samt at samarbeidet er basert på Helsingfors-avtalen av 1962 med senere endringer.

Komiteen viser til Nordisk Råds og Ministerrådets betydning for kontakt og samarbeid mellom landene i Norden. Felles språk, verdier og like samfunnsmodeller legger et godt grunnlag for det nordiske samarbeidet, noe som avspeiles i konkrete resultater som felles arbeidsmarked, passfrihet, opprettelse av Nordisk Investeringsbank, av Kulturfondet og nedbygging av grensehindre mellom landene, for å nevne noen.

Komiteen viser til at nordisk samarbeid er blitt revitalisert langs flere akser i senere år, som for eksempel samfunnsikkerhet, beredskap for sivil kriseshåndtering, miljøutfordringer, forsvarssamarbeid, globalisering, og tiltak mot internasjonal kriminalitet og terror.

Komiteen vil trekke frem at det nordiske samarbeidet vil bli stadig viktigere, blant annet som markering av regiontilhørighet i et Europa av regioner. For Norge blir Norden som region spesielt viktig fordi Norge ikke er medlem av EU. Norges geopolitiske plassering gjør det viktig å trekke EUs oppmerksomhet mot nord, noe det nordiske samarbeidet kan bidra til. Politisk oppmerksomhet kan bidra til å sikre en helhetlig forvaltning av de store havområdene i nord, samt å rette oppmerksomhet mot andre utfordringer som i særlig grad berører nordområdene.

Komiteen stiller seg bak initiativet til de nordiske statsministrene med sikte på en felles nordisk innsats for å møte utfordringer og muligheter knyttet til globaliseringen. De politiske satsingsområdene omfatter forskning, innovasjon, klima, energi og miljø. Da globaliseringen skjer i et stadig økende tempo, kreves økt innsats fra de nordiske landene for å kunne møte utfordringene dette medfører. Det nordiske samarbeidet utgjør her et viktig og nyttig samarbeidsforum.

Komiteen har merket seg at det i kjølvannet av statsministrenes initiativ er blitt etablert et Globaliseringsforum. Det skal samle de nordiske statsministre, næringsliv og forskningsmiljøer for å stimulere til en bred diskusjon om en nordisk tilnærming til globaliserings utfordringer og muligheter. Komiteen anser dette som et konkret og nyttig tiltak for å følge opp statsministrenes globaliseringsinitiativ.

Komiteen har merket seg at det for årene 2008 og 2009 er avsatt 60 mill. danske kroner årlig for å følge opp initiativet. Oppfølgingsaktivitetene skal i all hovedsak finansieres innenfor den gjeldende budsjetttrammen til Nordisk Ministerråd. Den er på underkant av 860 mill. danske kroner i 2008. Dette innebærer reduksjoner på 2–10 pst. innenfor alle sektorområder i budsjettet, mens det på kultursiden kan bli ytterligere kutt. Initiativet forventes å utløse finansiering fra andre nasjonale og nordiske kilder,

samt fra synergikoblinger til næringsliv og EU-programmer.

Komiteen stiller seg skeptisk til at globaliseringsinitiativet skal gå på bekostning av annen virksomhet innenfor Nordisk Ministerråds budsjett. Det omfatter en rekke aktiviteter på mange viktige fagfelt, som det ikke uten videre bør kuttes i.

Komiteen hadde dessuten gjerne sett at prosessen forut for en slik budsjettmessig prioritering i større grad hadde vært preget av åpenhet og dialog mellom Nordisk Ministerråd og Nordisk Råd. Prosessen har langt på vei vært preget av at Nordisk Ministerråd allerede i utgangspunktet fastla beløpet 60 mill. danske kroner uten tilstrekkelig forutgående dialog og konsultering med Nordisk Råd, og uten å ha lagt frem en tilstrekkelig konkret plan for hva midlene skal brukes til. For å sikre det prisverdige globaliseringsinitiativet en bærekraftig finansiering, mener komiteen det er nødvendig med en ny gjennomgang av prioriteringene i budsjettet.

Komiteen har merket seg at det i senere år er gjennomført en lang rekke initiativ innenfor rammen av Nordisk Ministerråd for å sikre at nordiske innbyggere kan bevege seg mest mulig fritt i Norden. Arbeidet ledes av et Grensehinderforum, hvor tidligere stortingsrepresentant, fiskeri- og samarbeidsminister og riksrevisor Bjarne Mørk-Eidem er norsk representant. Forumet skal kunne trekke på det bilaterale grensehinderarbeidet. Videre har de nordiske statsministrene besluttet at det årlig skal legges frem en oversikt over aktuelle grensehindringer og løsningsalternativ. Komiteen anser dette som gode og målrettede tiltak på et område som er av stor betydning for samarbeidet innen Norden, ikke minst knyttet til fremme av mobilitet innen det felles nordiske arbeidsmarkedet.

Komiteen har merket seg at det er opprettet en egen nordisk arbeidsgruppe for å bistå i forberedelsene av klimakonferansen i København (COP 15) som finner sted i slutten av 2009. Mer konkret vil denne arbeidsgruppen gjennomføre en rekke utredninger og prosjekter, samt avholde møter og konferanser for å bidra til en best mulig forberedelse av klimakonferansen.

Komiteen anser det som positivt at Nordisk Ministerråd har satt klima høyt oppe på sin dagsorden da dette er et tema av stor betydning for de nordiske landene. Dette gjelder ikke minst for de av landene som har arktiske områder, som har vist seg å være spesielt sårbare for klimaendringene som finner sted.

Komiteen har videre merket seg at det nordiske miljøsamarbeidet dekker et vidt spekter av saker. Det svenske formannskapet i Nordisk Ministerråd har blant annet prioritert arbeidet med kjemikalier og havforurensning, mens miljøsektoren har

satt i gang arbeidet med en miljøhandlingsplan for perioden 2009–2012. Komiteen støtter disse initiativene. Videre har komiteen merket seg det nordiske energipolitiske samarbeidet med vekt på elektrisitets samarbeid. Komiteen støtter dette arbeidet og er enig i at det må tilpasses det nye globale klimaregimet som kommer etter 2012, og globaliseringsinitiativet.

Komiteen vil understreke betydningen av Nordisk Ministerråds nabolandssamarbeid som omfatter Nordvest-Russland, Estland, Latvia, Litauen og Hviterussland, samt regionale råd som Arktisk Råd, Barentsrådet og Østersjørådet. Dette gjelder spesielt etter Russlands invasjon i Georgia i august 2008, da Russland tilkjennega en mer pågående nabolandspolitikk, spesielt overfor land i det tidligere Sovjetsamveldet og land med russiske minoriteter. Sett i lys av dette mener komiteen at Nordisk Ministerråds nabolandssamarbeid bør videreføres og styrkes.

Komiteen har her merket seg at Ministerrådets Russlandsprogram, med fokus på nettverksbygging og kunnskapsoverføring, er knyttet tett opp til EUs politikk og Den nordlige dimensjon, hvor Ministerrådet er deltaker. Komiteen er enig i at det fra norsk side bør legges vekt på å styrke Nordisk Ministerråds dialog og samarbeid med Nordvest-Russland.

Komiteen har merket seg at Nordisk Ministerråd samarbeider med EU om demokratistøtte for Hviterussland gjennom støtte til eksiluniversitetet European Humanities University (EHU) i Vilnius. Videre har Nordisk Råd innledet en dialog mellom parlamentet i Hviterussland og politiske partier som ikke er representert i parlamentet. Komiteen slutter seg til vurderingen at valget i Hviterussland i september 2009 ikke tilfredsstillende standarder for frie, uavhengige og demokratiske valg. Presset mot regimet til president Lukasjenko bør derfor opprettholdes, og hjelpen til opposisjonen videreføres. Nordisk Ministerråd bør vurdere å opprette et eget kontor i Minsk etter modell av kontorene som er etablert i de baltiske landene.

Komiteen har merket seg programmet til det norske formannskapet i Arktisk Råd. Det er utarbeidet i samarbeid med Danmark og Sverige, de to neste formannskapslandene. Programmet har tre hovedprioriteringer; helhetlig ressursforvaltning, klimaendring og effektivisering av samarbeidet. En viktig oppgave er etablering av et felles sekretariat i Tromsø frem til 2013.

Komiteen anser det som positivt at Nordisk Ministerråd har satt fokus på behovet for et styrket

samarbeid mellom de nordiske land for å bekjempe trafficking og prostitusjon. Komiteen mener det er nødvendig med felles nordiske tiltak overfor land som er leverandører av prostituerte i nordiske land, og med et nordisk samarbeid for å gi jenter som greier å komme seg ut, beskyttelse, utdanning og jobbtrening. Komiteen viser til behovet for tilnærmet like bestemmelser for å hindre at enkelte land i Norden blir fristeder for mafia som står bak trafficking. Komiteen mener at Nordisk Ministerråd bør støtte opprettelse av "safe houses" i de nordiske land, Nordvest-Russland og Baltikum for å hjelpe ofre av menneskehandel.

Komiteen viser til forsvarssamarbeidet mellom Norge, Sverige og Finland, og Norges forsvars- og sikkerhetspolitisk samarbeid med Island om assistanse og bistand i fredstid. Komiteen har merket seg at det nordiske forsvarssamarbeidet er blitt mer omfattende, og at det gis prioritet på både fagmilitært og politisk hold. Komiteen registrerer videre at det er stort sammenfall i så vel sikkerhetspolitiske vurderinger som interesser mellom landene i Norden, og at samarbeidet fungerer godt til tross for ulik forankring til EU og NATO. Komiteen mener derfor at det nordiske samarbeidet er en egnet arena for å samordne en rekke sikkerhets- og forsvarspolitiske saker.

Komiteen vil samtidig understreke at NATO forblir hjørnesteinen i norsk sikkerhetspolitikk, og at økt nordisk forsvars- og sikkerhetspolitisk samarbeid må ses innenfor en allianseramme.

Komiteen har merket seg at det, etter et norsk initiativ, ble enighet mellom de nordiske utenriksministrene om å sette i gang en uavhengig studie om hvordan det nordiske utenriks- og sikkerhetspolitiske samarbeidet kan utvikles og utdypes de nærmeste 10–15 årene. Tidligere utenriks- og forsvarsminister Thorvald Stoltenberg har fått ansvaret for å utarbeide studien, som etter planen skal legges frem innen utgangen av 2008. Komiteen støtter dette initiativet og ser frem til å studere rapporten.

Komiteen har merket seg at regjeringene i Finland, Sverige og Norge er enige om å videreføre arbeidet med utkast til en nordisk samekonvensjon, i første omgang gjennom nasjonalt arbeid med å ferdigstille analyser.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, støtter dette initiativet og håper det vil medføre fortgang i arbeidet med å etablere en samekonvensjon.

KOMITEENS TILRÅDING

v e d t a k :

K o m i t e e n har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og råår Stortinget til å gjøre slikt

St.meld. nr. 36 (2007–2008) – om nordisk samarbeid – vedlegges protokollen.

Oslo, i utenrikskomiteen, den 15. oktober 2008

Olav Akselsen

leder

Anne Margrethe Larsen

ordfører

